

РОЗДІЛ І. ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КУРС УКРАЇНИ: ВЛАДА ТА ОПОЗИЦІЯ

Фелікс Рудич

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КУРС УКРАЇНИ: СТАТИ САМОСТІЙНИМ ГЕОПОЛІТИЧНИМ ГРАВЦЕМ

У статті аналізується євроінтеграційний курс України, проблеми взаємовідносин влади та опозиції. Підкреслюється важливість підписання Угоди про Асоціацію з ЄС, визначається основний напрям зовнішньополітичного вибору України. Йдеться також про анексію Росією Криму, загострення ситуації в східних та південних областях, військовоу загрозу з боку РФ.

Ключові слова: євроінтеграційний курс, Україна, влада, опозиція.

***Rudich F. Eurointegration course of Ukraine: power and opposition.** This article analyzes the European integration course of Ukraine, relationship problems government and the opposition. The importance of the signing of the Association Agreement with the EU foreign policy by the mainstream choice of Ukraine is determined. It is also about the annexation of the Crimea by Russia, the aggravation of the situation in the Eastern and southern regions, the military threat from Russia.*

Key words: European integration course, Ukraine, government, opposition.

Замість передмови. Тривалий час, особливо в останні два роки, міжнародна політика України проходила під знаком утвердження євроінтеграційного курсу. Президент провів десятки закордонних візитів, приймав зарубіжних діячів у себе. Все йшло до того, що Україна стане асоційованим членом Євросоюзу. 21 листопада 2013 року за сім днів до Вільнюського саміту, де передбачалося підписати Угоду про Асоціацію Україна-ЄС, Кабінет Міністрів

України прийняв постанову, відповідно до якої підготовка цього важливого документа призупинялася.

Постанова уряду викликала надзвичайну напругу в засобах масової інформації, в політичному житті країни, в Європейському Союзі і призвела, як показали подальші дії, до глибокої політичної і економічної кризи міжнародного масштабу. Одним словом, образно говорячи, Україна ударилася головою в лобове скло і влада мала дати аргументовану відповідь на питання, чому так сталося.

Однією із причин кризи українська влада назвала небажання Євросоюзу компенсувати Україні втрати, які країна понесе після підписання Угоди. Головний аргумент – підписання Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом приведе до закриття сотень підприємств, масового безробіття і краху української економіки [1].

Передумовою прийняття постанови Уряду стала аналітична записка під назвою «Інтеграційні ризики України» підготовлена для Кабінету Міністрів провідними економічними інститутами Національної академії наук України [2].

Вчені-економісти в цьому документі визначили такі ризики: Україна не готова зараз ввійти в Європейський енергетичний ринок у зв'язку з високою енергозатратністю нашої економіки; вартість переходу до стандартів Євросоюзу в усіх галузях економіки, які мають відповідати цим стандартам, становить 160 млрд євро; в сільському господарстві у зв'язку з невідповідністю значної частини вітчизняної продукції стандартам ЄС імпорт цієї продукції в ЄС значно зменшиться, а експорт з ЄС залишиться на тому самому рівні.

Призупинити євроінтеграцію настійно рекомендували представники українського бізнесу. При цьому було названо дві причини. Перша: українські підприємства поки не готові перейти на європейські стандарти. Друга: у випадку підписання Угоди торговельні стосунки з Росією будуть погіршуватися, радикально скоротиться експорт, а інших ринків збуту у багатьох підприємств просто немає. В'ячеслав Богуслаєв, президент АО «Мотор січ»: «Не знаю, можливо, розмови про підписання Угоди з Євросоюзом про асоціацію й членство – це якась політична «гра в страшилки», але для науково-емких підприємств таке входження – це моментальна загибель» [3].

Масові протести в Україні, що почалися в кінці листопада минулого року вимагають ґрунтовного аналізу діяльності як владних

структур, так і опозиції. В підсумку, європауза стала несподіваною для величезної кількості українців. Попередня інформація про наміри призупинити підготовку до підписання Асоціації Україна-ЄС була відсутня. І хоча зі змістом Угоди про асоціацію мало хто із тих, що вийшли на вулицю, був знайомий, але «жити як в Європі» хочуть багато хто. Це одна із причин, чому люди вийшли на майдан Незалежності. Володимир Фесенко: «Четвертий рік президентства Януковича був спробою зробити геополітичний вибір. Це складало його основну сутність, навіть на шкоду внутрішній політиці. Значна його частина була присвячена спробі підписати Угоду з Євросоюзом, проте відповідна реакція Москви різко охолодила євроінтеграційний запал і призвела спочатку до різкого гальмування, а потім і до розвороту на новий зовнішньополітичний курс. Власне, саме це стало спусковим гачком для політичної кризи останніх трьох місяців, яка відбулася б обов'язково через наростання соціально-економічних проблем, але сталася саме зараз через зовнішньополітичні зигзаги. І тепер тільки від того, яким чином розрядиться криза, залежить подальший геополітичний вибір України» [4].

Хроніка Євромайдану 2013 рік [5]. 21 листопада. Відмова офіційного Києва підписати Угоду про асоціацію з ЄС на Вільнюському саміті. Під пам'ятником Незалежності в місті Києві з'явилися перші протестуючі. Через три години їх було вже близько тисячі. Збирали їжу, готували гарячі напої. Включилася інтернет трансляція. На Євромайдани вийшли люди по всій країні.

24 листопада. Перший «Марш мільйона»: зібралось близько 100 тисяч осіб. У Києві відбулася масова хода «За європейську Україну!» від Національного університету ім. Тараса Шевченка до Європейської площі. Головна та єдина вимога – підписання Угоди про Асоціацію з ЄС. Під Кабміном і Адміністрацією Президента почалися зіткнення із застосуванням димових шашок і газових гранат. На Європейській площі і майдані Незалежності стояли намети, які «Беркут» намагався знести, мітингуючі утримували позиції.

25 листопада. Вранці «Беркут» звільнив частину Майдану, куди заїжджала техніка для установки новорічної ялинки. Ввечері «беркутівці» намагалися витіснити людей з майдану Незалежності. Застосовували дубинки і газ, були постраждалі. Мітингуючі відбивалися від силовиків.

26 листопада. Майдан Незалежності і Європейська площа підписали заяву про об'єднання. В 23.00 з Європейської площі його учасники перейшли на майдан Незалежності і святкували об'єднання.

28 листопада. Янукович прибув у Вільнюс. Країна і Майдан чекали підписання Угоди, але Президент цього не зробив.

30 листопада. Вночі «Беркут» грубо розігнав мітингуючих на Майдані. Десятки поранених – в основному студенти. Глава АП Сергій Львович подав у відставку. (Відставка не була прийнята). Із ПР вийшли Інна Богословська, Давид Жванія, Віктор Бондар. Окружний адміністративний суд на прохання КМДА заборонив акції протесту в центрі столиці.

1 грудня. Другий «Марш мільйона»: на вулиці вийшли близько 500 тисяч осіб. Віче відбулося через день після того, як «Беркут» захопив майдан Незалежності 30 листопада. Страйкуючі захопили приміщення КМДА і Будинок профспілок. На Банковій штурм АП, перші вибухи, застосовувалися гранати зі сльозоточивим газом і світло-шумові гранати. О 17-й годині «Беркут» жорстко розігнав протестуючих: поранено декілька десятків мітингуючих і силовиків. Опозиція назвала зіткнення на Банковій провокацією. На Майдані з'явилися перші барикади. Опозиція висунула вимогу: відставка Кабміну, дострокові вибори Президента. Тема євроінтеграції відійшла на другий план

2 грудня. Опозиція оголосила Будинок профспілок штабом. Вранці мітингуючі заблокували роботу Кабміну. Глава столичної міліції Валерій Коряк звільнений зі служби за розгін Євромайдану. Відкритий пункт обігріву в Жовтневому палаці.

3 грудня. В Маріїнському парку зібралися прихильники влади. У Верховній Раді України не мало позитивного результату голосування про звільнення Прем'єр-міністра. Пізніше М.Азаров сам подав у відставку. Перші суди над протестуючими, затриманими 1 грудня на Банковій. Опозиція, яка раніше від них відмовлялася, визнала їх своїми, просила звільнити.

4 грудня. Мітингуючі заблокували Кабмін і АП. Київська прокуратура порушила справу проти «Беркуту» за розгін мітингуючих 30 листопада.

7 грудня. На Майдані виступив екс-президент Грузії Михайло Саакашвілі. Опозиція висунула три умови для Януковича: від-

ставка Кабміну, звільнення політв'язнених, притягнення до відповідальності винних у розгоні мітингу.

8 грудня. ПР провела мітинг у Маріїнському парку під закликом «Побудуємо Європу в Україні». Опозиція провела третій «Марш мільйона». На акцію вийшли понад 500 тисяч чоловік. Біля Кабміну, Будинку офіцерів спорудили барикади. Учасники Майдану дали Януковичу 48 годин на відставку Азарова, погрожували піти на Межигір'я. Мітингуючі звалили пам'ятник Леніну. Затримано 16 чоловік.

У цей день опозиція збирала на Майдані Народне віче. Планувалося від його імені запропонувати склад технічного уряду з прем'єр-міністром Яценюком, міністром внутрішніх справ Тягнибоком, міністром освіти – Іриною Фаріон. Новий опозиційний уряд повинен був зайняти КМДА і звернутися за підтримкою до армії, міліції і народу в особі обласних рад. Цей сценарій було погоджено з іноземними посольствами, в тому числі посольством США, які б мали визнати зміну влади. Далі вимальовувалося три сценарії: відставка чинного уряду і дострокові вибори, введення надзвичайного стану і арешт лідерів опозиції, що, зрештою, могло призвести до громадянської війни. Лідери опозиції не витримали і перенесли створення уряду на майбутнє.

9 грудня. Центральні станції метро закриті через повідомлення про їх замінування. Майдан оточено силовиками. Частково очищено центр Києва від барикад. Силовики захватили офіс партії «Батьківщина» і її інтернет-пошту.

10 грудня. Вночі силовики очищали пікети на вулицях Лютеранській, Богомольця і Інститутській, відтісняючи людей на Майдан. До Києва прибула заступник держсекретаря США Вікторія Нуланд.

11 грудня. Вночі відбувалася груба зачистка Хрещатика. Розібрані барикади, а також усі намети біля КМДА. Будинки профспілок у кільці. Вранці силовики відступили. Мітингуючі почали споруджувати барикади, поставили протипіхотні загорожі.

12–13 грудня. Європарламент прийняв резолюцію стосовно України, підтримав Євромайдан і висловив вимогу щодо звільнення політв'язнів. Був проведений круглий стіл за участю всіх Президентів, опозиціонерів, представників церкви і активістів. Вагомі рішення відсутні.

14 грудня. ГПУ запропонувала відсторонити від займаних посад голову КМДА Олександра Попова і секретаря РНБО Володимира Сівковича, яких вважали відповідальними за розгін Майдану 30 листопада. Президент підписав відповідний указ. Дмитра Корчинського оголосили в міжнародний розшук за штурм Банкової 1 грудня.

15 грудня. На Майдані зібралось Народне віче. Виступили сенатори Джон Маккейн і Кріс Мерфі. Сценарій чергового віче почався під майбутню поїздку Президента Віктора Януковича до Сочі. Митингуючі закликали главу держави не обговорювати з Володимиром Путіним питання про приєднання України до Митного союзу.

16 грудня. ПР запропонувала Азарову переформатувати Кабмін на 90 відсотків. Андрія Ключова допитали в Генпрокуратурі і визнали його непричетність до розгону Євромайдану.

22 грудня. Чотиригодинне віче закінчилося створенням Народного об'єднання «Майдан». Проголосували за звільнення політв'язнів, заговорили про дострокові президентські вибори.

25 грудня. На бориспільській трасі невідомі напали на журналістку і активістку Майдану Тетяну Чорновіл. З важкими травмами її доставили в лікарню.

29 грудня. Учасники Автомайдану відправились автоколоною до резиденції Президента Віктора Януковича в Межигір'я. На черговому віче було оприлюднено «план Б» – якщо влада не буде виконувати обнародовані раніше вимоги, то після Нового року буде оголошено страйк.

2014 рік. 10 січня. Під приміщенням Києво-Святошинського суду відбулися зіткнення бійців «Беркуту» з активістами Майдану. Постраждали декілька чоловік, в тому числі экс-глава МВС Юрій Луценко.

12 січня [5, с.18; 7]. Опозиція збрала чергове Народне віче. Віче було найменш чисельним за весь період їх проведення. Лідери опозиції висунули Президенту ультиматум і озвучили ще вісім вимог. Серед них: створення слідчої комісії Верховної Ради України для розслідування дій силовиків, ліквідація спецпідрозділу «Беркут», дострокові вибори Президента і Верховної Ради. Радикальне крило Майдану (правий сектор) вимагав від лідерів опозиції активних дій. На Народному вічв було оголошено, що наступним етапом процесу буде всеукраїнський страйк.

19 січня. Народне віче, що відбулося в цей недільний день, переросло в масові безпорядки. Під час проведення мітингу його учасники вимагали від лідерів опозицій визначитися з оцінкою законів, які напередодні прийняв парламент, провести народне голосування про відставку Президента і повернення до Конституції 2004 року, прийняти рішення про проведення виборів київського мера і депутатів Київради. Частина учасників вирішила закінчити мирний протест і почати війну з владою. Мітингуючі проривалися до приміщення Верховної Ради України, палили автобуси і закидали камінням міліцію. Політологи: «Це кінець мирного Майдану. Тепер його можуть розігнати силою».

20–22 січня. Ситуація останніх трьох днів на вулиці Грушевського набула характеру політичних екстремізму і тероризму, які становили реальну загрозу життю багатьох людей. На вул. Грушевського «Беркут» пішов в атаку, відтіснив протестуючих до Європейської площі. Протестуючі використовували проти внутрішніх військ брущатку, сльозогінний газ, «коктейлі Молотова». «Беркут» реагував відповідно, використовуючи, в тому числі, травматичну зброю. Загинуло двоє людей, велика кількість поранених з обох боків.

Зустріч Президента з лідерами опозиції, що відбулася 22 січня закінчилася безрезультатно.

23 січня. На Євромайдані – день тиші. «Беркут» і активісти на вул. Грушевського оголосили перемир'я. Регіони в цей час збунтувалися. У Львові, Рівному, Хмельницькому, Івано-Франківську, Тернополі бунтівники захопили приміщення ОДА, губернатори подали у відставку. В Черкасах міліція відстояла ОДА. Володимир Корнілов: «Наслідки захвату через декілька тижнів відчують самі протестуючі, коли не будуть прийматися бюджети, не будуть поступати дотації і бюджетники залишаться без зарплат» [8].

24 січня. Перемир'я, укладене силовиками і протестуючими, тривало весь день і закінчилося надвечір, коли на барикадах знову зазвучали постріли і полетіли «коктейлі Молотова». Протестуючі зайняли приміщення Міністерства агрополітики, де влаштували пункт обігріву і госпіталь для мітингуючих. Відповідно до указу главою Адміністрації Президента призначено Андрія Клюєва.

25–26 січня. Загроза громадянської війни і розколу країни в останні дні стала реальністю, застала багатьох утвердитись у не-

обхідності знайти компроміс. На черговій зустрічі з лідерами опозиції Президент вніс сім пропозицій: посаду Прем'єра – Яценюку, посаду віце-прем'єра з гуманітарних питань – Кличку, повернення до Конституції 2004 року (тобто до парламентсько-президентської республіки), внесення змін до законів, прийнятих парламентом 16 січня, обрання Центровборчкому нинішнім складом парламенту, амністія всім учасникам протистояння – в обмін на припинення силових дій і поступове звільнення всіх адміністративних приміщень. Майдан на можливості компромісу відреагував негативно. У ВО «Батьківщина» пояснили: «Нас взяли у вилку, з якої важко знайти вихід. Майдан не хоче компромісу, але на цьому наголошують західні послы. І навіть Папа Римський закликав припинити силові акції і вести діалог. Європа боїться розколу, якщо хтось буде наполягати на своєму» [9]. При цьому ЗМІ Румунії закликали Бухарест взяти під контроль колишні румунські території – Північну Буковину і частину Одеської області, а прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан – надати право двомовності громадянам Закарпаття.

2 лютого. У зв'язку з суворими морозами проведення віче було під загрозою зриву. Журналісти назвали його інформаційним. Лідери опозиції лише прозвітували про свою поїздку до Мюнхена.

9 лютого. У черговий раз з трибуни заявили про необхідність дострокових президентських виборів у країні, зміни Конституції. Знову завучала тема проведення всеукраїнського страйку.

Скільки ще на майдані Незалежності відбудеться Народних віче невідомо. Від того, що переговорний процес затягується, у багатьох людей почали здавати нерви [10].

18 лютого. Цей день, а також ніч на середу стали найбільш трагічними в масовому протистоянні, яке почалося в Україні наприкінці листопаду 2013 року [11]. Напередодні між мітингуючими і силовиками намітилося перемир'я. Із-під арешту відповідно до недавно ухваленого закону звільнили всіх звинувачених, які брали участь у масових протестах. У столиці та областях були розблоковані адміністративні приміщення, в тому числі й вулиця Грушевського.

Перемир'я було порушене вранці 18 лютого, коли декілька десятків тисяч мітингуючих з майдану Незалежності попрямували колоною до парламенту, щоб вплинути на депутатів проголосувати

за закони, які б дозволили Україні повернутися до Конституції 2004 року.

Відновилося збройне зіткнення: у силовиків полетіли «коктейлі Молотова» і каміння, у відповідь – світло-шумові гранати і кулі з травматичної зброї. На ранок 19 лютого силовики відтіснили мітингуючих з усіх вулиць, що примикають до Майдану, а також з частини самої площі.

Уночі запалала пожежа в Будинку профспілок, у якому перебував штаб протестуючих. Дещо затихли зіткнення лише на ранок. У результаті вуличних протистоянь загинуло понад 100 протестуючих (їх назвали «Небесною сотнею») і 16 силовиків.

Чим був і чим став Євромайдан. Наприкінці і на початку року на Євромайдані було багато емоцій і мало раціональних намірів і дій. Відчувалася дистанція між його учасниками і лідерами. На Майдані поряд із основними політичними партіями (ВО «Батьківщина», Політична партія «Удар», ВО «Свобода») діяли ще як мінімум сім груп: «Правий сектор», до якого влилися праворадикальні націоналістські угруповання: «Тризуб», «Білий молот», «Спільна справа», Конгрес українських націоналістів – взяли на себе відповідальність за атаку на вулиці Грушевського. Переважна більшість груп мали так звані військові підрозділи: національна гвардія, до складу якої ввійшли «Правий сектор», «Самооборона Майдану», козаки, бойові сотні «Свободи», «Жіноча сотня», спецпідрозділ «Фінансова безпека» та інші.

Майдан став своєрідним штабом боротьби опозиції проти чинної влади.

Незважаючи на деякі розбіжності, всі групи були об'єднані єдиною метою в умовах вуличних безпорядків повалити чинну в Україні владу. Переконливим підтвердженням наявності єдиного центру, з якого спрямовувалася підривна діяльність зі дестабілізації країни, була синхронізація 23 – 24 січня штурмів приміщень половини (12 з 24) обласних державних адміністрацій України і захоплення 9 з них.

За оцінкою В. Ткаченка, Майдан слід сприймати не як революцію в її класичному розумінні – зміна суспільно-політичного ладу, зважаючи на все, не передбачається. Швидше за все, це «морально-громадянська революція», що зобов'язує до подолання імперського

минулого й наповнення гасла «Україна – це Європа» конкретним практичним змістом» [12].

Нині на Майдані не затишно. Просто відчуваєш якусь тривогу і ноги самі готові понести тебе подалі від цього місця. Майдан хворий, Майдан треба лікувати. Психоаналітик Інна Смук: «Необхідно перш за все очистити Майдан, і тоді вся Україна почне заспокоюватись» [13]. Дійсність це підтверджує. 15 серпня п.р. за рішенням Київської державної адміністрації барикади і палатки Майдану за активною участю киян були прибрані працівниками комунальних підприємств.

З історії. Місцевість, де розташований майдан Незалежності, в старовину називалася Козячим болотом. На його території було розташоване невелике затхле озеро. У XIII столітті тут розігралися трагічні події між захисниками Києва і татаро-монголами, декілька днів йшли тяжкі бої, в яких загинуло багато воїнів. Місцевість залишалася пустинною багато років. Лише в середині XIX століття тут почали знову споруджувати будинки [14].

Чого вимагала опозиція? [15]. З самого початку опозиція вимагала підписати Угоду про Асоціацію з ЄС. На честь цієї вимоги акцію навіть назвали Євромайданом. Згодом ця вимога почала забуватися. Після остаточної відмови підписати договір з Європою з'явилися нові вимоги: відправити уряд Миколи Азарова у відставку. Верховна Рада України цю пропозицію в той час не підтримала. Після цього вимоги розширилися. Відставка уряду, перевибори парламенту і Президента, звільнення затриманих за супротив органам правопорядку і забезпечення амністії учасникам Євромайдану. І головне – реформування системи влади в Україні і повернення до Конституції 2004 року.

Що відповіла влада? Треба вести діалог в рамках закону. І така можливість у опозиції була і залишилася.

20 лютого народні депутати зібралися на екстрене засідання Верховної Ради; було прийнято постанову про припинення війни і виведення силовиків із центру Києва [16].

У другій половині дня і в ніч на 21 лютого в Адміністрації Президента відбулися переговори лідерів опозиції Арсенія Яценюка, Віталія Кличка та Олега Тягнибока з Віктором Януковичем. У них взяли участь також іноземні політики – глави МЗС Німеч-

чини Франк-Вальтер Штанмайер, Польщі – Радослав Сікорський, представник Росії – Володимир Лукін.

Переговори тривали майже 9 годин, парафування Угоди відбулося о 16-й годині 21 лютого. Угоду підписали Президент України, лідери опозиції, іноземні політики за винятком представника Росії.

Про що домовилися? Протягом 48 годин після підписання документа приймається, підписується і оприлюднюється спеціальний закон, який відновлює дію Конституції 2004 року. У Верховній Раді створюється коаліція і формується Уряд національної довіри. До вересня в країні проводиться конституційна реформа. Проведення президентських виборів не пізніше грудня 2014 року. Прийняття нового виборчого законодавства і переформатування Центрвибрчкому. Усі факти насильства, які мали місце протягом останніх трьох місяців, розслідуються під загальним моніторингом влади, опозиції і Ради Європи. Влада не буде вводити надзвичайний стан. Сторони політичного протистояння утримуються від застосування силових дій. Народні депутати приймають третій закон про амністію. Мітингуючі протягом 24 годин повинні здати в органи МВС незаконну зброю.

Народні депутати 386 голосами «за» прийняли постанову про повернення Конституції 2004 року. Потім депутати голосували за ще одну постанову, в якій говорилося, що Конституція 2004 року набирає чинності з дня голосування. Тим самим підписи спікера Володимира Рибачка і Президента Віктора Януковича стали не обов'язковими. Робота над остаточним текстом Основного закону тривала.

З 22 лютого Україна із президентсько-парламентської стала парламентсько-президентською республікою [17]. У цей самий день Верховна Рада задовольнила заяву Володимира Рибачка про відставку. Головою Верховної Ради обрали Олександра Турчинова.

На відео з'явилася заява Януковича про те, що у відставку він не збирається, а те, що відбувається в країні, вважає державним переворотом. У відповідь парламент прийняв постанову про самоусунення Президента від виконання обов'язків і призначив дострокові президентські вибори 25 травня 2014 року. Виконання обов'язків президента Верховна Рада поклала на спікера парламенту Олександра Турчинова. Екс-президент Віктор Янукович залишив Київ.

У Харкові з лікарні «Укрзалізниця» на волю на основі декриміналізації статті, по якій вона була засуджена, вийшла Юлія Тимошенко.

Поряд із цим Верховна Рада прийняла закон про перешкоду проявам сепаратизму, ще раз скасувала вже скасовані раніше «закони 26 січня».

26 лютого після погодження з Майданом Верховна Рада затвердила Кабінет Міністрів. Прем'єр-міністром став Арсеній Яценюк, першим віце-прем'єром Віталій Ярема, віце-прем'єрами – Олександр Сич і Володимир Гройсман, міністром Кабміну – Остап Семеряк, 15 міністрів, у тому числі п'ять від ВО «Батьківщина», три від ВО «Свобода». Представники Донбасу в Уряді не представлені, що стало однією з причин загострення політичної ситуації в східних областях країни.

На початку квітня в Донецькій, Луганській і Харківській областях почалися масові протести із захопленням адміністративних приміщень. Мітингуючі виступали проти влади, що прийшла внаслідок Майдану, боячись, що із Донбасу будуть робити Галичину. Проти створення самопроголошеної Донецької народної республіки виступив найзаможніший промисловець України Ринат Ахметов: «Я хочу сказати всім – ми не зупинимося. Нас не залякати! Нас не залякати нікому! У тому числі й тим, хто називає себе якоюсь «Донецькою народною республікою». Скажіть мені, будьласка, хто в Донбасі знає хоча б одного представника цієї «ДНР»? Що вони зробили для нашого краю, які робочі місця створили? Ходити з автоматами містами Донбасу це що – відстоювання прав дончан перед центральною владою? Мародерствувати і захоплювати мирних мешканців це що – боротьба за щастя нашого краю? Ні! Це боротьба проти Донбасу! Це – геноцид Донбасу. І я не дозволю знищити Донбас!» [18].

Ескалация конфлікту між владою і опозицією в Україні під постійним контролем за рубежем: у США, Європейському Союзі, Росії.

США. Госдепартамент США не тільки спостерігає, як відбуваються події в Україні, а підтримує постійний зв'язок із лідерами опозиції через Посольство США в Україні і безпосередньою участю державних чиновників країни у цих подіях. Про це свідчить, зокрема, розшифровка телефонної розмови посла США в Україні Джеф-

фрі Пайетта з помічником держсекретаря Вікторії Нуланд. У розмові обговорювалося питання формування Уряду України. Призначений Прем'єр-міністр України відвідав з офіційним візитом США, мав офіційну зустріч з Президентом США. 12 – 13 квітня Київ відвідав директор Центрального розвідувального управління (США) Джон Бреннан. Після цього візиту в.о. Президента О. Турчинов оголосив про початок широкомасштабної антитерористичної операції на Південному Сході України з використанням збройних сил.

Українське питання постійно обговорюється в Раді Безпеки ООН. 21 березня п.р. Київ відвідав генсек ООН Гі Мун.

Європейський Союз. У ЄС ситуацію в Україні обговорюють постійно. Україну орієнтують на виключно мирний спосіб розв'язання внутрішнього конфлікту. До цього слід додати не об'єктивний підхід Європейського Союзу до оцінки подій. Так, Європарламент висловив підтримку і захист Євромайдану в Києві, в той час виявив байдужість до розгону такого самого Євромайдану в Швейцарії у м. Давосі під час проведення Економічного форуму 24 січня п.р. Слід відмітити також, що дії окремих представників урядів країн Європи і послів деяких держав свідчать про безпосереднє втручання у внутрішні справи України.

Що стосується підписання Угоди про Асоціацію України з ЄС. Угоду про Асоціацію з ЄС, її політичну частину 21 березня підписали Прем'єр-міністр Арсеній Яценюк, керівник ЄС і лідери всіх 28 країн-членів ЄС [19], а 27 червня в цьому самому складі економічну частину підписав Президент України Петро Порошенко. Угода про Асоціацію з ЄС визначає євроінтеграційний курс зовнішньополітичного вибору країни. Під стягом ЄС починає формуватися вся державна політика в Україні. Стартує велика кількість реформ, які спрямовані на викорінення корупції, захист прав простих громадян, розширення свободи ЗМІ, переорієнтацію правоохоронних органів. Підписання Угоди про Асоціацію відкриває для України шлях до безвізового режиму. При цьому слід мати на увазі, що Угода про Асоціацію, якою Європейський Союз заманює Україну – скоріше спроба нав'язати визначальну політичну і фінансову політику, яка б відповідала його інтересам, ніж крок до побудови партнерських відносин [20]. У зв'язку з цим у майбутньому належить наполягати, щоб в Угоду про асоціацію був

включений пункт про перспективу членства України в ЄС. Ідеться також про затвердження узгодженого плану дій з метою урегулювання проблем в торгово-економічному співробітництві з Росією і іншими членами Митного союзу, пов'язаних зі створенням зони вільної торгівлі між Україною і ЄС.

Росія. 17 грудня в Москві відбулася зустріч президентів України і Росії, на якій розглядалися стратегічні проблеми з українсько-російських взаємовідносин. Питання про вступ України в Митний союз як і інтеграція не обговорювались.

Була досягнута домовленість, що Росія знизить ціну газу для України до 268,5 доларів за тисячу кубометрів. Керівники «Газпрому» і «Нафтогазу» підписали доповнення до контракту на поставку і транзит голубого палива. Доповнення мало діяти з січня 2014 року до закінчення контракту у 2019 році.

Передбачалося, що Росія розмістить в цінних паперах українського уряду частину своїх резервів із Фонду національного добробуту в обсязі 15 мільярдів доларів з метою підтримки бюджету України.

Україна і Росія підписали «Дорожню карту» щодо поступової відміни всіх обмежень при взаємній торгівлі, про спільні дії зі спорудження переходу через Керченську протоку, активізацію роботи з відновлення серійного виробництва літаків типу АН-134, а за підсумками випробувань військово-транспортного літака АН-70 – прийняти рішення про початок його серійного виробництва.

Прийняті стратегічні рішення внаслідок переговорів президентів України і Росії втратили силу через анексію РФ Криму.

У Москві 18 березня 2014 р. була підписана Угода про прийняття Криму до складу Російської Федерації [21]. Угоду підписали прем'єр-міністр АРК Сергій Аксьонов, спікер ВР АРК Володимир Константинов, народний голова Севастополя Олексій Чалий і президент Російської Федерації Володимир Путін. У прес-службі Кремля повідомили, що в Криму тепер діють закони РФ.

З історії. У жовтні 1953 року М. С. Хрущов, тільки що обраний керівником Компартії Радянського Союзу, приїхав до Криму для відпочинку. Знайомлячись із жителями півострова, був уражений побаченим: за дев'ять років, що минули після нацистської окупації, Крим все ще залишався у розрусі і запустінні. Після

цього Хрущов періодично повертався до своєї поїздки до Криму й умовляв українців допомогти відродженню землі. Остаточне рішення про передачу Кримського півострова до складу України було прийнято в 1954 році. 19 лютого 1954 року Президія Верховної Ради УРСР у зв'язку з 300-річчям возз'єднання України з Росією, беручи до уваги спільність економіки, територіальну близькість і тісні господарські та культурні зв'язки між Кримською областю та УРСР, затвердила представлення Президії Верховної Ради РРФСР і Президії Верховної Ради УРСР про передачу Кримської області зі складу Російської Федерації до складу Радянської України [22].

Хто думав тоді, що через шістдесят років виникне суперечка про минуле рішення?

МЗС України: Ми не визнаємо ніколи ані так званої незалежності, ані так званої угоди про приєднання Криму до РФ. Україна буде приймати всі міжнародні заходи для відновлення статус-кво.

Захід активно відреагував на ці події. Білий дім запевнив, що світ ніколи не визнає законності входження Криму до РФ. Прийняття Криму до складу РФ суперечить нормам міжнародного права – заявили президент Ради ЄС Херман Ван Ромлей і глава Єврокомісії Жозе Мануель Баррозу, канцлер ФРН Ангела Меркель, прем'єр-міністр Великої Британії Девід Кемерон та інші високопоставлені дипломатичні представники.

Останні події на Сході України, насамперед у Донецькій і Луганській областях, захоплення приміщень державних установ, звільнення керівників областей і ряду міст свідчать про прагнення Росії дестабілізувати ситуацію в цих регіонах. Одна із причин – через фактичну окупацію східних областей України РФ прагне створити буферну зону між своїми кордонами і військовою технікою НАТО.

На запитання, чи можлива допомога НАТО у випадку військової агресії Росії? Посол США в Україні Джеффри Пайтт відповів: Президент Обама з цього приводу чітко висловився: «Ми не будемо вступати у війну з Росією через Україну». Думаю, що і Росія не хоче платити таку ціну і вступати у військову конфронтацію із Заходом. РФ потрібні хороші стосунки з Україною, щоб її продукція і товари могли йти транзитом через Україну в Європу. Так само думають і мої колеги з українського Уряду, з якими я спілкуюся.

Вони також зацікавлені в конструктивних відносинах з Москвою. Але зараз рішення за Росією [23].

19 квітня п.р. у Женеві в штаб-квартирі ООН відбулися чотиристоронні переговори у форматі ЄС–США–Україна–РФ щодо розв'язання політичної кризи в нашій країні. У переговорах взяли участь глави дипломатичних відомств.

За підсумками переговорів була схвалена Женевська заява стосовно кроків із деескалації напруги в Україні: всі сторони зобов'язались утримуватися від будь-яких форм насильництва, залякування чи провокацій. «Усі незаконні збройні формування мають бути роззброєні, всі захоплені приміщення мають бути повернені законним володарям, усі незаконно захоплені вулиці і площі мають бути звільнені», – говориться в тексті документа [24]. Йдеться також про конституційну реформу, мета якої – децентралізація влади, в тому числі надання регіонам права обирати свої законодавчі органи.

На нинішньому етапі Україна повинна прагнути, з одного боку, «імплантувати» європейські цінності у всі сфери держави, а з іншого, не «побити остаточно горшки» зі східним сусідом, не порушити налагоджені десятиріччями виробничу кооперацію, сімейні і культурні зв'язки. Проте останнім часом українсько-російські відносини різко погіршилися: на Сході України йде справжня війна.

Інавгурація нового Президента збіглася з першими 100 днями Уряду, очолюваного Арсенієм Яценюком [25].

Що зміг зробити за цей час Уряд? Перше. Зберіг свій статус і своїх міністрів, за винятком в.о.міністра оборони Ігоря Тенюха. Друге. Ввів жорстку економію грошових витрат. Третє. Ведеться безкомпромісна війна з Росією, особливо в питанні війни за газ. Четверте. Уряд налагодив тісну дружбу з Заходом, що привело, в тому числі, до відносної стабілізації курсу гривні. П'яте. За цей період Україні удалося наблизитися до Європейського Союзу, зокрема, підписати Угоду про Асоціацію.

До недоліків слід віднести, по-перше втрату Криму в результаті повільних і непрофесійних дій силовиків. По-друге, не відбулось скорочення Сектору державних співробітників і покарання корупціонерів. І, по-третє, українській владі належить найближчим часом припинити репресії, в тому числі проти послідовників кому-

ністичної ідеї. Влада зобов'язана забезпечити права і безпеку кожного громадянина.

Президент Петро Порошенко виступив на інавгурації з програмною промовою, яка лягла в основу його подальшої діяльності.

20 червня Президент відвідав штаб АТЦ Національної гвардії в Ізюмі Харківської області і віддав наказ керівництву АТО про припинення вогню українською армією з 22.00 20 червня до 10.00 27 червня [26] (потім продовжив ще на три дні). За цей час озброєні активісти повинні також прийняти рішення і здати зброю. Згідно з планом гарантується безпека для всіх учасників переговорів, широка амністія, коридор для виходу найманців, децентралізація влади, захист російської мови. Проект нової Конституції буде представлений в парламент уже в найближчі два тижні, остаточний її варіант – восени, тоді ж вибори в парламент і місцеві органи влади. Мирний план Президента не підтримали. Задіяно план «Б», який передбачає рішучу зачистку Донбасу від тих, хто не склав зброю. У цей час було звільнено Слов'янськ і Краматорськ. План «В» спрямований на звільнення Донецька і Луганська,

Українська політична еліта повинна нарешті усвідомити, що Росія і далі буде здійснювати економічний тиск, використовуючи як основний інструмент свої енергетичні ресурси, а Брюссель і Берлін будуть нарощувати політичні вимоги, прагнучи зі сторони вибрати для себе конфігурацію української влади. І справа не в тому, щоб вибрати між двома протилежними політичними векторами, здійснивши крок, який може в буквальному сенсі розірвати країну.

Треба розуміти, що ані Росія, ані ЄС не зацікавлені в економічному посиленні України, яка є для них природним конкурентом. Вихід один! Україна зобов'язана стати самостійним геополітичним гравцем, заклавши тим самим основу для успішного національного розвитку і зробивши надзвичайно важливий крок щодо створення системи регіональної безпеки [27; 28]. Саме на це мають бути спрямовані зусилля обраного Президента, уряду країни.

---

1. Див.: Лепич М. Народ у воротах. 12 вопросов и ответов о евроинтеграции и евромайдане / М. Лепич // Фокус. – 2013. №48. – 29 ноября. – С.12.

2. Див.: Коротков Д. Пауза в евроинтеграции: что было за кулисами / Д. Коротков // Сегодня. – 2013. – 26 ноября.
3. Цит. за: Лозунько С. Унтер-офицерские вдовы Кабмина / С. Лозунько // 2000. – 2013. – 22 ноября.
4. Фесенко В. Внешняя политика: год выбора / В. Фесенко // Сегодня. – 2014. – 13 февраля.
5. Див.: Вецько Е. Давно здесь стоим / Вецько Е. Русин Д., Кравчук Н. // Корреспондент. – 2014. – № 2. – С.16–19.
6. Названа праця.
7. Зеленюк К. К. Кровавое вече: Майдан восстал / [К. К. Зеленюк и др.] // Сегодня. – 2014. – 20 января.
8. Цит. за: Бунт: в регионах блокируют власть // Сегодня. – 2014. – 5 января.
9. Цит. за: Европа боится раскола Украины // Сегодня. – 2014. – 27 января.
10. Див.: Галаджий В. От вече к вече / В. Галаджий // Комсомольская правда. – 2014. – 10 февраля.
11. Див.: Кравчук Н. Ночь длинных огней / Н. Кравчук // Корреспондент. – 2014. – № 7. – С.5.
12. Ткаченко В. Спільність історичної долі: випробовування Майданом / В.Ткаченко // Трибуна. – 2013. – № 9/12. – С.27.
13. Цит. за: Бочкарев А. Майдан болен, его нужно лечить / А. Бочкарев // Комсомольская правда. – 2014. – 4 – 10 апреля.
14. Див.: Справка «К.П.» Плохая энергетика Козьего болота // Комсомольская правда. – 2014. – 31 января – 6 февраля.
15. Див.: Рябоконь А. Чего хочет оппозиция? / А. Рябоконь // Комсомольская правда в Украине. – 2014. – 31 января – 6 февраля.
16. Див.: Галаджий Е. Плоды революции / Е. Галаджий // Комсомольская правда. – 2014. – 22 февраля.
17. Див.: Галаджий Е. Революционное голосование. Три дня, которые всех удивили / Е. Галаджий // Комсомольская правда. – 2014. – 24 февраля.
18. Ткачева В. Донбасс вышел на протест против кровопролития в регионе / Варвара Ткачева, Кристина Зеленюк // Сегодня. – 2014. – 21 мая.
19. Див.: Галаджий Е. Украина идет на Запад / Е. Галаджий // Комсомольская правда. – 2014. – 21 – 27 марта.
20. Див.: Дубенко Л. Эдик Боке: «Украину пытаются силой затянуть в ЕС» / Л. Дубенко // 2000. – 2014. – 27 июня.
21. Див.: Вецько Е. Полуостров полураспада / Е. Вецько // Корреспондент. – 2014. – № 9. – С. 16–19.
22. Див.: Крым // Украинская советская энциклопедия. – 1984. Т.5. – С.448; Семина Л. Передавая Крым Украине, Хрущев спасал полуостров от разрухи / Л. Семина // Комсомольская правда. – 2014. – 7 апреля.

23. Цит. за: Русин Д. Штатный советник / Д. Русин // Корреспондент. – 2014. – № 13. – 4 апреля. – С.22.

24. Цит. за: Захарова А. Условия мира: сдача оружия и новая конституция / А. Захарова // Сегодня. – 2014. – 18 апреля.

25. Див.: Балабай А. 100 дней правительства камикадзе// События недели.–2014.–10 июня.

26. Див.: Дубовик О. План Порошенко – от власти оружия / О. Дубовик // Комсомольская правда.–2014.–23 июня.

27. Дубовик О. Первый месяц Порошенко / О. Дубовик, Е. Галаджий // Комсомольская правда. – 2014. – 8 июля.

28. Див.: Таракчи Н. Стать самостоятельным политическим игроком – иного не дано / Н. Таракчи // 2000. – 2012. – 23 ноября.